Published and distributed under permit (No. 751), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXIX. | ЧИСЛО 153. | ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ., СУБОТА, 2-го ЛИПНЯ, 1921. | VOL. XXIX. | No. 153. | JERSEY CITY, N. J., SATURDAY, JULY 2, 1921. | THREE CENTS

ПАЛАТА ПОСЛІВ ЗА МИРОМ З НІМЕЧЧИНОЮ

МИРОВА РЕЗОЛЮЦІЯ ПЕРЕХОДИТЬ ДО СЕНАТУ.

ВАШІНГТОН, 30. червня. — Палата послів ухвалила компромісову мирову резолюцію, вилагоджену спільною конференцією делегатів палати послів та сенату. За резолюцією голосувало 263 конгресменів, проти лише 59.

Коли палата послів ухвалила резолюцію, сенат уже був покінчив засіданнє, і тому він не міг взяти її під дебату. Сподіються, що резолюція прийде під обради сенату завтра, і що вона зараз потім буде предложена до підпису президентови Гардингови.

ВЕТЕРАНИ ПРОТИ ВЖИВАННЯ ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА.

ДІТРОЙТ, 30. червня. — Відбуваючася тут конвенція Американських Окалічілих Ветеранів Великої Війни приняла резолюцію, в котрій говориться про вислови, які мали пасти на адресу американського прапора на національній конференції Соціялістичної Партії, що покінчилася тут вчора.

Резолюція говорить про слова, які мав сказати комуніст Енгдал, що соціялісти повинні боротися під одним лише прапором, а тим прапором має бути червоний прапор межинародного соціялізму. Резолюція конвенції ветеранів каже, що такі вислови не лише непатріотичні та не-американські, але й нельояльні і зрадницькі; що такі вислови повинні стрінутися з протестом усіх патріотичних горожан; що федеральні та стейтові власти повинні придумати способи, щоби не допустити до голошення таких засад; що всякі спроби уживати сили проти інституцій американського уряду та прапора стрінеться з відпором зі сторони усіх патріотичних ветеранів; та що ветерани будуть толерувати лише один прапор, а то американський національний прапор.

ПРОВІДНИКИ ЗЕЛІЗНИЧИХ ЮНІЙ НАРАДЖУЮТЬСЯ В СПРАВІ ЗНИЖКИ ЗАПЛАТИ.

ШІКАГО, 30. червня. — Завтра почнеться тут конференція яких тисячу провідників зелізничих юній, котра має нараджуватися в справі зниження заплати зелізничих робітників, яка починає обовязувати завтра. Ся знижка, проголошена Федеральною Зелізничою Робітничою Радою, обтяла американським зелізничим робітникам з річної заплати яких 400 міліонів долярів.

Припускають, що зелізничі юнії, які репрезентують понад 600.000 зелізничих робітників, не будуть викликати страйку через рішенне Зелізничої Ради, але приймуть рішенне „з протестом", то значить, обстоюючи рівночасно на річних правах робітників, як право організації, право до овертайму, право восьмигодинного дня праці і т. п.

ГРОЗИТЬ СТРАЙК В ЗБІЖЕВИХ ЕЛЕВЕЙТОРАХ.

ШІКАГО, 30. червня. — Робітники, заняті в шікаговських збіжевих елевейторах (зсипах), належачих до Елевейтор Овнерс енд Оперейторс, відкинули предложену властителями знижку робітничої заплати і азповіли на завтра страйк.

Покищо се рішенне обходить яких тисячу робітників в місті Шікаго, але робітники стараються обняти страйком увесь шікаговський округ.

СТРАЙК БУДІВЛЯНИХ РОБІТНИКІВ В КАНАДІ.

КВІБЕК, 30. червня. — Всі юнійні робітники, заняті в будівляним промислі в місті, вийшли нині на страйк. Через те увесь рув в будівляним промислі спинився. Причиною страйку є знижка робітничої заплати з 45 центів за годину на 30 центів. Обчисляють, що на страйк вийшло понад 1.000 робітників.

ГАРДИНГ ПІДПИСАВ ЗАКОН ПРО ЗНИЖЕННЄ АРМІЇ.

ВАШІНГТОН, 30. червня. — Президент Гардинг підписав нині закон про видатки на армію, після котрого число жовнірів в правильній американській армії має бути з днем 1. жовтня сего року знижене до 150.000.

Рівночасно він порадив, щоби щось зробити для тих 50.000 жовнірів, які будуть викинені з армії в наслідок сего закона.

БУВШИЙ ПРЕЗИДЕНТ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ НАЧАЛЬНИКОМ НАЙВИСШОГО СУДУ.

ВАШІНГТОН, 30. червня. — Президент Гардинг іменував Віліема Гаварда Тефта, бувшого президента Злучених Держав, головним суддею Злучених Держав на місце померлого недавно Доглеса Гвайта.

12,000 РОБІТНИКІВ В ПАПЕРОВНЯХ ВЕРТАЄ ДО РОБОТИ.

НЮ ЙОРК, 30. червня. — 12.000 робітників американських паперових фабрик, котрих більша часть була вийшла на страйк ще 1. мая сего року, а решта дня 11. мая, вертає до роботи, згодившися на полюбовний суд. Вчора обі сторони уже згодилися на семого суддю; є ним суддя Френк Ервин з Ітаки, Ню Йорк.

Властителі паперових фабрик зажадали від своїх робітників згоди на 25 процентову знижку заплати, хоч паперові фабрики поробили величезні зиски підчас війни; фабриканти кажуть, що вони не можуть видержати конкуренції з дешевим папером, що приходить з Німеччини, Швеції та Фінляндії, в котрих робітнича заплата низька в порівнанню зі заплатою американських робітників.

Згода робітників на полюбовний суд не відноситься до робітників Інтернешенел Пейпер Ко., найбільшого паперового підприємства в Америці; робітники сего підприємства страйкують далі.

РЕФОРМАТОРИ ТА КУЛАЧНА БОРОТЬБА.

Межинародне Бюро Реформи, яке вело кампанію проти кулачної боротьби та котре хотіло не допустити до кулачного змагання межи Карпентіє та Демпсі, заявило, що покинуло дальші старання в тім напрямі. Однак все таки воно внесло до суду просьбу, щоби лава присяжних суддів рішила, чи уряджуючі сю боротьбу не переступили закон проти кулачних боротьб. Хочби навіть суд рішив, що вони переступили, Бюро не думає робити дальших перешкод.

СПРАВА ДОМАШНОЇ РЕВІЗІЇ ЗА ГОРІВКОЮ.

Дня 1. липня входить в стейті Ілиноіс заостренний прогибіційний закон. Сей закон забороняє лікарям записувати вино та пиво як лікарство, а дозваляє записувати горівку лише тоді, як на се лікар дістане дозвіл від уряду державного прокуратора. Однак прокуратор оголошує, що людям вільно держати в себе в дома горівку та другі напитки, як що сі напитки він набув правним способом; що він має право частувати ними себе, свою родину та гостий, що прийшли сюди в „добрій вірі" (т. є. в гостину, а не спеціально на пятінку). В ореченню прокуратор покликуєсь на засаду англійського права, котра каже, що дім кождого чоловіка є його замком (до нього не вільно входити без дозволу властителя); пивниці прокуратор уважає за частину „замку".

Балтиморський суддя видав знов ореченнє, що поліційні урядники, котрі будуть заходити до приватних домів на ревізії, пошукуючи горівки, вина і пива, а будуть се робити без потрібного дозволу на ревізію („серч варант"), будуть мусіли бути приготовані на те, що суддя увільнить кождого чоловіка, арештованого по такій безправній ревізії. Суддя каже, що він не може покарати обжалованого, проти котрого докази зібрано в неправний спосіб.

ПРИСЯЖНІ СУДДІ ВИПИЛИ ДОКАЗИ.

Перед шікаговським судом засідав один властитель літнього готелю, обжалований за передержуванне та торговання горячими напитками. Як докази проти обжалованого фігурували три кварти горівки та одна кварта червоного вина. Дванайцять годин радили присяжні судді над питанням, чи винуватий обжалований. Коли нарешті вийшли зі салі нарад присяжного суду та прийшли до салі розправ, волосє їх було покудовчене, ковнірці помяті, а предсідатель лави, відповідаючи на запит судді, дістав щикавки. Показалося, що присяжні судді, нараджуючися над виною обжалованого, випили усі докази, предложені проти обвиненого. Мимо сего вони признали його винним. Суддя тоді приступив до них засуду проти нього, завважуючи сумно: „Як я бачу, ви були би радили над виною ще довше, якби суд був предложив більше доказів".

З УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У ФРАНЦІЇ.

Українська Національна Рада в Парижі одержала від Американського Червоного Хреста більшу скількість білля для раздачі незаможним українським емігрантам у Франції.

ПОКЛИК ДО УКРАЇНЦІВ МІСТА НЮАРКУ, Н. ДЖ.

Чи знаєте, Українці й Українки міста Нюарку, Н. Дж., що після ухвал делегатів Злученого Комітету Помочі Україні всі українські товариства, які входять до З. К. П. У. і парохії, **беруть участь в американській манїфестації 4. липня с. р.?**

Чи знаєте, що українська група буде виступати в пописі, у співі, та в живому образі, представляючи Україну, заковану в кайдани, яка простягає руки, до символу свободи, Америки?

Чи знаєте о сім, що ані один Українець ані Українка не має права зістатись дома і не брати участи в поході?

Чи знаєте, що того дня мають повівати народні прапорці з вікон Ваших?

Чи знаєте о сім, що межи Українцями міста Нюарку, Н. Нж., нема партійних перепалок, але спільна народня праця?

Так до діла! Спішім там, де кличе нас голос розпуки братів наших! Спішім там, де кличе нас рідне слово і візьмімо участь в сім великим святі, та покажімо Американцям, що і ми шануємо незавизимість Америки, якої бажаємо цілим серцем та душею також і для нашої України.

Де думаєте найвигіднійше стати в ряд идо походу, туди приходіть і ставайте, мущини і женщини, як старці так і молодці, як хлопці так і дівчата, щоби ані одного, ані одної, не бракувало в рядах українства.

Покажімо ворогам українського народу що Україна ще жиє, і ніколи не склонить своєї голови в ярмо катам.

Будьмо вдячні урядови американському за почуваннє для нас, а також і міському урядови нюарському за прихильне відношеннє до Українців сього міста, чого доказом є українські дні, концерти в американських школах і т. п.

Покажімо, що ми не ріжнимося партіями, але почуваємося членами 40-міліонового українського народу. Збірні місця для Українців такі:

1) Бікон стр., коло Укр. Пресвітерської церкви і Укр. Робітничого Дому;

2) Корт стріт, коло Укр. гр.-кат. церкви;

3) Мортон стріт, коло Укр. православної церкви.

Так проситься прибути на 12. годину вполудень, на означені місця, а о год. 1. сполудня похід рушить, зачинаючи з Бікон стріт, Корт стріт і Мортон стр. до Weequahic Park. Уставленне походу буде переведене на місци.

Попис Українців буде між 3. і 4. годиною сполудня. Народні прапорці будуть продавати на сих трох місцях.

КОМІТЕТ ПОХОДУ ЗАП. К. П. УКРАЇНІ.

Петро Костів-Костур,
секр. З. К. П. України.

ХТО ВИГРАЄ?

ПАРИЖ, 30. червня. — Жінка французького файтера Жоржа Карпентієра, котрий в сю суботу виступає до файту на кулаки з Американцем Джеком Демпсі в Джерзи Сіти, Н. Дж., каже, що вона спокійно вижидає висліду боротьби. Вона ані не віддається занадто надіям на успіх чоловіка, ані знова не зневіряється цілком.

Натомісць інші Французи і Француженки мають або великі надії на побіду Карпентієра або цілком в неї не вірять.

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ.

Ізза американського свята в День Незавизимости, дня 4. с. м., в понеділок „Свобода" не вийде.

ЧОЛОВІК, ЩО СПІВАЄ ТРОМА ГОЛОСАМИ.

Федеральна рада фахового образовання, що має осідок у Вашінгтоні та має на ціли виховувати фахово жовнірів, учасників великої світової війни, подає вістку, що межи ветеранами війни найдено людину, яка буде фаховим співаком; що більше, він може бути хором сам для себе, бо він може співати трома голосами наразі, немовби трох мущин співало попри себе рівночасно. Сей потрійний співа називається Джосеф Кавфман. В Злучених Державах був відомий лише один подібний случай.

ЯК ПОЛЬСЬКІ КАТИ ЛЮТУВАЛИ В СТШАЛКОВІЙ.

Недавно почався перед військовим окружним судом у Варшаві процес проти обжалованих о звірства і катовання інтернованих в таборі в Стшалкові. На лаві обжалованих засіли сотник Вагнер, поручник Маліновський та вістун Гозда. Четвертий обжалований вістун Гляц — утік. Акт обжалування подає до відома майже неймовірні звірства проти інтернованих. На кождому кроці катовано до крови. Людий розстрілювано без суду за такі провини як незадоровленнє; а часто мучено цілком невинних. Бито не тільки поодиноких інтернованих, але цілі групи нараз. Бито до крови нагаями сплетеними з телефонічних дротів, помальовано червоною краскою, яка викликувала гноєння ран, що оставались після катовань. Катовано і жінок. Також приміновано кару тридневного посту; замикано цілі бараки; замикано підчас арешту воду в бараці і т. д. Самий Маліновський спричинив смерть 7-ох та рани триста кількадесяти інтернованих. Один з обжалованих зізнав, що ніякої інструкції в справі ужиття зброї не було; і кождий з них поступав так, як вважав за відповідне. Відчитанне акту обжалування, обіймаючого 29 великих аркушів друку, тривало більше як годину. Розправу ведуть далі.

ХОТЯТЬ ПЕРЕНЕСТИ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДО ПРАГИ.

Чеські часописі доносять, що до Праги приїхали д-р Дністрянський і д-р Колесса, професори вільного університету у Відні, щоби переговорювати з чеським урядом про перенесенє сього університету до Праги. Були вони на авдієнції у президента міністрів Черного і міністра заграничних справ Бенеша. Є надія, що в тій справі вони порозуміються, так що вже сеї осени університет був би перенесений до чеської столиці.

РЕСПУБЛІКА З ЦАРЕМ.

Болгарський премієр Стамбулійський у своїй останній промові заявив, що Болгарія є властиво народньою республікою. Президента Болгари не потребують шукати — казав він, — бо „цар Борис буде ним, якщо навіть захоче і є ним сьогодня на ділі, хоч має титул царя".

БРИТІЙСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ВИПУСТИЛО НА ВОЛЮ ЛІДЕРІВ АЙРИСЬКИХ САМОСТІЙНИКІВ

МАЛІ ВИГЛЯДИ НА УСПІХ ЗАПОВІДЖЕНОЇ ЛОНДОНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ІЗЗА ПЕРЕПОН В ДОВЕДЕННЮ ДО ЗГОДИ ПІВДЕННОЇ ІРЛЯНДІЇ З ПІВНІЧНИМ ОЛСТЕРОМ.

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 30. червня. — На приказ британійського правительства випущено на волю чотирох лідерів айриських самостійників („шин-фейнерів"), що сиділи в тюрмі „мавнтджой" в Даблині від минулої осени яко політичні вязні.

Випущена Артура Гриффита, члена британійського парляменту і заступника президента й основателя організації „шин-фейн" („шин фейн" — значить: „ми самі") і професора Джана Мек Нейла, також члена британійського парляменту і члена міністерського кабінету з рамени революційного айриського парляменту „Дайл Ейреанн".

Крім того увільнено з тюрми ще двох „шин-фейнерів", членів британійського парляменту Е. Даггена і Михайла Стейнса.

Покищо вони радять лише з Де Валерою в Даблині. На ширшій конференції в столиці Ірляндії в сей понеділок візьмуть участь разом з Де Валерою і увільнені з вязниці айриські лідери.

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 30. червня. — Вгадують, що провідник айриських самостійників Де Валера готовий поїхати на конференцію з британійським премієром Ллойдом Джорджем в справі доведення до мирових відносин в Ірляндії, але під умовою, що він буде заступати цілу Ірляндію, а не тільки полудневу її частину. Одначе ніхто не вірить, аби британійське правительство на таке предложенне згодилось. Воно таксамо як до Де Валери віднеслось також до сера Джеймса Крейга, голови правительства Олстеру (північної Ірляндії) і Крейг запрошенне вже приняв.

Натомісць, як звісно, Крейг відкинув зазпрошенне Де Валери, щоби прибув на сей понеділок до Даблина, щоби там „шин-фейнери" могли дійти до якогось спільного порозуміння, заки поїдуть на конференцію з британійським правительством до Лондону.

Де Валера самий мусить знати, що він не може заступати цілої Ірляндії, бо Олстерці ніяким робом на се не згодяться, але він ще не тратить надії, що дійде з Олстерцями до якогось порозуміння для спільної платформи. Кажуть, що Де Валера неурядово порозуміється таки з Крейгом, а коли дійдуть до якогось висновку, то може по понеділковій нараді в Даблині таки зможуть порозумітись і взяти спільну участь в конференції в Лондоні.

ВІДСЛОНЕННЄ ПАМЯТНИКА ВАШІНГТОНА В ЛОНДОНІ

ЛОНДОН, 30. червня. — Нині відслонено тут на Трафальгар Сквер мармурову статую Джорджа Вашінгтона, яку зроблено яко відбитку статуї батька Злучених Держав, яка стоїть в Ричмонд, столиці стейту Верджінії. Ся статуя се дар стейту Верджінії для Великої Британії. Відслонення відбулось в присутности великого збору людий.

Члени верджінської делегації, під проводом професора Генрі Луиса Смита, президента університету Вашінгтона і Лі, передали статую народови Великої Британії. Переняв британійський міністер заграничних справ лорд Корзон.

На торжестві не було американського амбасадора полковника Джорджа Гарві, а професор Смит у своїй промові заперечив його погляди, що Америка воювала тільки для своїх цілий, кажучи, що Америка воювала, щоб ратувати цивілізацію.

Лорд Корзон у своїй промові звеличав Америку і Вашінгтона, називаючи його одним з найбільших Англійців.

СТРАЙК МАШИНІСТІВ В АНГЛІЇ СПИНЕНИЙ.

ЛОНДОН, 30. червня. — Є Страйк машиністів в Англії тимчасово полагоджено на спільній нараді робітників і роботодавців. Машиністи згодились тимчасово на незначне обниженне заробітних платень.

НАСЕЛЕННЄ ФРАНЦІЇ ЗМЕНЬШИЛОСЬ ЗА 10 ЛІТ БІЛЬШЕ ЯК О 2 МІЛІОНИ ДУШ.

ПАРИЖ, 30. червня. — Звіт сьогорічної конскрипції у Франції виказує, що населення Франції, без здобутої Альзації і Льотарингії, виносить тепер 36,684.206 душ. Коли порівнати теперішнє число населення з числом з 1911 року, яке виносило 38,468.813 душ, то виходить, що населенне Франції за 10 літ зменьшилось о 2,250.000 душ.

РАДЕК ДІЛИТЬ ГОЛОСИ В „ТРЕТІМ ІНТЕРНАЦІОНАЛІ".

РИГА, столиця Латвії, 30. червня. — На засіданню так званого „третього інтернаціоналу" заявив Кароль Радек, що в тім інтернаціоналі комуністи мати-муть голос відповідно до своєї сили в поодиноких краях.

По 40 голосів мати-муть: Росія, Франція, Італія, Німеччина і Чехословаччина, а по 30 голосів: Велика Британія, Америка, Україна і Польща.

РУЇНА ЗЕЛІЗНИЦЬ В РОСІЇ.

РЕВАЛЬ, столиця Естонії, 30. червня. — Російська совєтська газета „Економическая Жизнь" пише, що більше як половина інвентаря зелізниць в Росії спочиває зложений для репарації.

Та часопись обчисляє, що тепер в Росії є в русі 200.000 особових і тягарових зелізничих возів. Се означає величезний упадок, бо вже в 1913 році в Росії було в русі 820.000 зелізничих возів.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ФРАНЦУЗЬКИЙ ПРОФЕСОР ПРО КУЛАЧНУ БОРОТЬБУ.

В суботу, дня 2. червня, має відбутися кулачна боротьба межи Французьким боксером Карпентіє та американським боксером Демпсі. Уся просто Америка занята сею боротьбою. Про неї пишуть всі американські ґазети довжезні статті; про неї говорять без упину в приватних балачках; за неї ідуть заклади; до неї приготовляються тисячі бизнесменів, щоби заробити на збіговиску людий, що приїде в день боротьби до місця боротьби; про неї вже й говорять суди, які мають рішити сумніви, піднесені про законність боротьби.

Як подають телеґрафічні вістки з Франції, французькі ґазети не менче заінтересовані зближаючоюся боротьбою, як американські. Одна телеґрама ручить, що французькі ґазети богато більше пишуть про кулачну боротьбу, як вони писали підчас війни про успіхи французької армії. Дійшло до того, що аж французький професор Сеньобо, відомий на весь світ історик, починаючи свої відчити з французької історії, уважав за відповідне звернути своїм студентам увагу на ту справу:

„Молоді панове, мені мусіло впасти в око, що ваша увага відвернена від науки історії вашого народа через те, що ви покладаєте за богато уваги на ту кулачну боротьбу, що має незадовго відбутися межи двома молодими людьми на другій стороні Атлянтійського Океану."

Він дальше звернув студентам увагу, що „Найбільші здобутки французького народа полягали не на593 пописуванню фізичною, але умовою силою". І він став далі викладати, показуючи на примірах, як умова сила рішала навіть у війні, де, здавалобся, лише фізична сила рішає.

НОВИЙ МІНІСТЕР ПРАЦІ ПРО СВОЇ ПЛЯНИ ЩОДО ІМІҐРАНТІВ.

Джеймс Дейвис, секретар (міністер) праці в кабінеті президента Гардинґа, промовляв недавно на національній конвенції американської запомогової орґанізації „Лосів" („Лойел Ордер оф Мус"). Ціла промова оберталася коло іміґраційного питання.

Він говорив, що новий департамент праці думає забрати від уряду усі гроші, які уряд побирає як податок від новоприбувших іміґрантів. Сі гроші виносять коло 3 мілiони долярів річно; досі вони плили до загальних приходів уряду; тепер департамент праці думає повернути їх на видатки на іміґрантів самих.

Новий начальник сего департаменту хоче перемінити існуюче досі Бюро Натуралізації на Бюро Горожаньства. Про цілі сего Бюра говорив сам Дейвис: „Досі ми лишали новоприбувшого іміґранта на його власні сили. Я хочу тепер стежити за чоловіком, не на те, щоби правити ним, але на те, щоби помагати йому, вчити його, заохочувати його."

Говорив він далі: „Ми потребуємо знати про сих людий (нових іміґрантів) хочби на те, щоби охоронити їх перед підступною отруєю червоної пропаґанди. Щоби охоронити його, я радивби завести обовязок для іміґрантів реґіструватися кождого року, де він є. Не на те, щоби шпіонувати його, але на те, щоби упевнитися про його безпеченьство."

Своїми словами міністер праці відкрив плян нагляду над іміґрантами, який ніяк не можна назвати лише московським. Міністер певно знає, чого він хоче, коли він так бороиться перед закидом шпіонажі. Та кілько він не боронивбися перед тим закидом, його плян нічого инчого не є, лише власне найобскуратнійшою шпіонажею. Іміґранти знають з практики, так в старім краю, як і з военного досвіду в Америці, що всяка примусова реґістрація дає основу до розведення шпіонажі. З історії послідної війни, іміґранти знають, що реґістрації давали нагоду шпіонам (часто рекрутованих з їх власних народностий) визискувати іміґрантів.

Користи зі шпіонажі держава не мала. Спеціяльно на „червону аґітацію" вона не помагає. Проти тої червоної пропаґанди царська Росія поставила не таку систему „реґістрації", а прецінь нічого се не помогло. Якраз противно. Всяка абсолютна акція викликує реакцію, зводячи на ніщо коштовні шпіонські зусилля. Большевицька Росія також переконується про безскуточність своєї шпіонської системи, та про марність своєї акції проти „контрареволюції".

Не шпіонськими бюрами та й не бюрами пропаґанди побивається „червону пропаґанду" серед іміґрантів, але щирою працею уряду для добра іміґрантів. Лише тоді, як іміґрант буде чув, що його трактують в новім краю як чоловіка, що його охороняють перед визиском, перед надужиттями, перед тяжкими наслідками незнання нових обставин, лише тоді пропаде серед іміґрантів всяке невдоволення, всяке бунтарство проти прибраного краю. Така акція зі сторони уряду краща, як сотки всяких бюр горожаньства, чи яких инчих бюр зі ще кращими іменами.

Але така акція мусить полишити іміґрантови повну свободу ділання, а не примушувати його піддаватися певним обмеженням личної свободи. Іміґрант має іти до бюра охочо, добровільно, в переконанню, що там найде поміч, а не з примусу та в переконанню, або хочби з підозрінnем, що одинока ціль того бюра довідатися, де він перебуває, та стягнути з него кілька долярів за ту на його погляд непотрібну реґістрацію.

ПРОСВІТНА ПРАЦЯ НА УГОРСЬКІЙ УКРАЇНІ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Ужгород, 5. червня, 1921.

Позашкільна освіта. — „Просвіта Підкарп. Руси". — „Републіканське вихованнє". — Курси.

Шираннем позашкільної освіти занята в нас „Просвіта" і „Републ. виховання". Просвіта товариство основане на взір Просвіти у Львові і в Київі, „Републ. вихованнє" — орґанізація на пів урядова.

„Просвіту" заложено в маю 1920 р. головно стараннем д-ра Юлія Бращайка, директора Августина Волошина і Галичан д-ра Івана Панькевича та дир. Миколи Творидла. Перші загальні збори (9. мая 1920) серед свисту, крику і ломання крісел розбили тутешні кацапи на спілку з галицькими. Хвиля була важна тим, що тутешні Русини, а головно др. Юлій Бращайко, думали, що з кацапами буде можлива спільна праця. — „Між нами така мала розлука (ріжниця), ми пишеме: руський, а вони: русскій" — говорено і запрошено кацапів на збори. Але кацапи мали розум: прийшли і криком, свистом та гамором розбили перші збори і тим охрестили Просвіту. Тепер вона виплила на чисту воду.

Дня 17. червня с. р. одбудуться в Ужгороді другі річні загальні збори. Від хвилі заложення минув всего рік, але вже за сей рік зуміла „Просвіта" поставити добрі та тугі основи. Зорґанізовано цілий ряд секцій і філій та читалень і видано кілька тисячів книжочок. „Просвіта" зуміла вже за той оден рік стати першим культурно-просвітним, найбільше живим товариством Підк. Руси.

Першим і найважнійшим завданнем „Просвіти" було **видавання книжочок для народа.** Досі видано 8 томиків (13 аркушів друку) з ріжного обсягу знання (красне письменство, історія, господарство). Найзамітніщою книжочкою є оповідання Лукача Демяна, селянина з Веречок вижних, під наголовком: „Чорт на весілю". Оповіданне омантичне, пригадує оповідання з життя селян М. Устіяновича і Федьковича, писане народною мовою. В часі коли змадярщена інтеліґенція веде теоретичні дискусії про „язычіе" та твердий знак, або цілком неґативно відноситься до народного руху, мужик **практично** рішає справу мови і пише як говорить — пише гарною українською мовою. Перший наклад книжки розійшовся до року і тепер виходить другий наклад. Се загалом **перша книжка на П. Руси, яка виходить другим накладом.** Такого дива тут від віків іще не бувало! — Кромі сего основано при Просвіті **музейно-бібліотечну** комісію, (голова ком. о. Т. Скиба), яка положила основи до заложення „Музею Підк. Руси" і зібрала бібліотеку, яка числить нині звиж 1500 домів. При „Просвіті" заложено також **„Літературно-Науковий Відділ"** (голова о. Августин Волошин), який поставив собі за ціль плекати красне письменство і науку, головно історію і етноґрафію Підк. Руси. Сей відділ уряджує наукові відчити, та в коротці має приступити до видавання наукового чвертьрічника. **„Музична комісія"** занялася плеканнем народного співу. Заложено „Руський Національний Хор" під управою п. Кізими, та печатається саме тепер I. том видавництва тоїж комісії „Народні пісні" П. Руси, які зібрав п. Кізима. Та найважніщою з комісій — се **театральна** (голова о. А. Волошин). Ся заложила з початком 1921. „Руський Театр тов. Просвіти", (режісер п. Борис Кривицький), який дає покищо тижнево одну виставу. Досі було звиж 25 вистав. Матеріяльні обставини, серед яких працює театральна дружина, дуже тяжкі. Театр не всилі сам себе оплатити, дохід з представлень покриває ледво перші конечні видатки на ґардеробу і уряджения сцени. Чеський уряд виплатив кілька дрібних підмог. Та мимо сих тяжких матеріяльних відносин театр істнує і сповняє свою високу культурно-просвітну працю в Ужгороді і по иньших містах. Репертуар сего театру — се наш давний репертуар — але тут він новий, невідомий. „Наталка Полтавка", „сватання на Гончарівці" „Шельменко денщик" і т. д. — се все тут новости, яких ще не бачено і не знано навіть, що такі пеcи є в нас... Наталку Полтавку ставлено тут вже кілька разів, та все вона викликувала бурю оплесків. Найбільше — як все впрочім — подобаються річи зі співами і танцями. — Філій має „Просвіта" покищо 3 — в **Берегові** (Берексазі), **Ясіню і Густі,** всіх читалень засновано до тепер 25, зголошених, та ще не одкритих є 16, так що разом будемо мати небаром 41 читальню. В кождій читальні мож числити пересічно 30 членів. — Належить в кінці піднести ще й сей факт, що з тов. Просвіти вийшла ініціятива, щоби заложити в Ужгороді „Народний дім". Збирання фондів зачалося.

Отсе був би короткий перегляд діяльности сего товариства. Але при огляді добрих сторін годі поминути й неґативні. Найважнійшою відємною стороною є се, що за сей рік не зуміла ще „Просвіта" круго мсебе згуртувати всіх інтеліґентних Русинів, не кажучи вже про свідоміиших селян. Причин на се зложилося много. Люде, що в їх руках се товариство, заняті по много, много товариствах, особливо голова др. Юлій Бращайко, що є головою чи не 18-ти товариств... Та найважнійшою причиною є то, що тутешня наша інтеліґенція не вміє працювати, орґанізуватися. За Мадярів се не було в звичаю... Нині воля, але заполохані люде ще бояться, ще не вірять, а що найважнійше: не розуміють, що то є **орґанізація народу,** яка її ціль та сила. Орґанізація народу — бо за Мадярщини були пани ріжної якости і — bidos, „смердячий" народ. Ще не давно виступав оден з крилошан тутешньої греко-кат. капітули (Матяцків) проти нашої мови, бо нею говорить „bidos" — смердячий народ. (В Росії був — хахол, в Польщі: бидло і хам, а тут bidos!). Отсей аристократизм підсичуваний ще й аґітацією кацапів є найважнійшою причиною, що коло „Просвіти" не згуртувалася вся інтеліґенція. З того виходить таке: одні є головами в 18-ти товариствах, инші не працюють в Просвіті, ні не були здібні утворити собі який инший осередок. Нічо тай годі. Та є надія, що „Просвіта" своєю інтензивною працею переломить леди байдужности.

Кромі Просвіти є ще напів урядова інституція „Републіканське виховання", яке видає часопись „Зорю" та уряджує відчити по селах. Оба товариства співділають та помагають собі.

При кінці згадатиб ще ріжного рода курси. Сюди належать курси для анальфабетів, які особливо в зимових місяцях уряджував і оплачував „Шкільний Одділ Ґубернії" та ріжні господарські курси, які уряджував „господарський одділ ґубернії" в літі минулого року і т. д.

Як бачимо і зі сторони Просвіти і уряду пороблено початок, щоби піднести освіту та культуру серед нашого народу. Початок тяжкий, бо — як згадано висше — загал тутешньої інтеліґенції не звик працювати для народа і не доцінює тоїж праці.

За те народ, що тільки літ жив в темряві, горнеться до освіти і кождому рад, що працює для нього і отворяє йому очі. На однім святі на селі чув я такі слова з уст селян: Ми селяне-дошки, інтеліґенція се — стовпи. З нас селян мож би збудувати не оден добрий корисний та гарний будинок, але ми не маємо стовпів! Ось ви, братя Українці, між нами, сидите із нами говорите, співаєте — а де наш піп? Де наш вчитель? Ті не прийшли до нас, бо в них дома ще мадярська бесіда, мадярські образи, мадярська душа...

Народ живий — будиться. Теперішня молодіж, що виростає в нових обставинах, переходить нову школу життя, внесе новий зміст та нові ідеї в те життя. За рік за два годі змінити обставин, витворених віками. Як на великій Україні від 1917 р. так і тут в теперішню пору є Галичани-Українці тими дріжджами, які викликують фермент. Правда, робота над народною освітою іде дуже пиняво при недостачі місцевих робітників, при безграмотности народа та пиянстві. Пиянство — чи не найсильнійший ворог, з яким прийдеться змірити́ся! Є тут в горах села, які не мають що їсти, в що одягнутися, а які місячно видають по сто тисячів корон (до півтора тисяча долярів) на горівку.

Та про господарські і економічні відносини другим разом.

НАЦІОНАЛЬНА ДРІМОТА.

(Продовженнє).

Щоби в українській школі не знайшовся який учитель, котрий школяреви сказав би правду, Росія віддала вихованнє молодого покоління України школам московським. Москва вже в р. 1666 хотіла скасувати могилянську колеґію в Київі. Від сего наміру відступила, бо їй сказано, що се в цілій Україні викликало би велике розяренне. В р. 1686 колеґію перемінено в Академію. За те московський уряд не позволив сій академії розвиватися „з духом часу". Гетьман Розумовський і старшина домагалися переміни академії в університет, та щоби другий український університет засновано в Батурині. Московський уряд відкинув се домаганне, бо хотів, щоби українську молодь виховували московські школи і московські вчителі сфальшованої історії. Українці мусіли справді посилати своїх синів до шкіл в Московщині. В заснованих пізнійше на Україні ґімназіях і всіх инших середних та низших школах заведено мову московську. При кінці 17-сотих років скасовано всі народні школи, в яких ще вчили по українськи. Щоби хто не пізнав правду з книжки, указ з р. 1720 завів в Київі цензуру, котра мала пильнувати, щоби на Україні не печатано инших книжок, як лише церковні. Всякі спомини про боротьбу України за волю і за окремішність свого життя, Московщина викорінювала з таким завзяттєм, що жандарми полювали на бандуристів і кобзарів, котрі співаючи про подвиги козацтва, жебрали хліба. Жандарми разбивали їм кобзи і бандури. Щоби основно викорчувати гадку про окремішність українського народу, Московщина наважилася викинути українську мову з письменности, книжки, школи, уряду і з хати любий, що мали шкільну просвіту. Москва надіялася, що скоро книжною мовою Українців стане мова московська, то нове і хпоколіннє, котре вже не буде знати, що Українці мали окрему минувшину державну, що довго-довго боролися й з Московщиною за відбудову своєї держави, станут сліпо вірити в брехню про єдність і неділимість „руського" народу від Білого моря по море Чорне, від Карпатів по Кавказ і Ураль. Вже указ з р. 1720 про цензуру в Київі приказував пильнувати, щоби в книгах церковних, бо инших взагалі не позволено друкувати, була мова точно та сама, що й в книгах печатаних в Московщині; щоби не було в них „иншого нарічія", та щоби призначені до друку українські письма переводилися на „великоросійське нарічіє". В р. 1724 архимандрита Гечерської Лаври покарано гривною 1000 рублів за те, що в лаврській друкарни видано Тріод не у всім „з великоросійським схожу". Чернигівську друкарню за таке сконфісковано і вивезено до Москви. Ось причина, чому до кінця 17-сотих років не появилася ні одна книжка, не то в живій українській мові, але й в уживаній тоді українськими письменниками старославянсько-українській. Лаврі не позволено видати українського букваря, хоч Лавра вказувала на те, що московських букварів ніхто не купує, бо діти не розуміють їх. Історичні письма Самовидця, Величка і инші про події 17-сотих років могли появитися друком аж в роках 18-сотих. Всі церковні книги „старого круку" вивезено до Москви, і на їх місце привезено московські.

Для своїх обрусительних цілий Московщина взяла також за чуб українську церкву. Початок зроблено відданнем київської митрополії під московський патріярхат. Цар знасилував київського митрополита, приятеля Мазепи, кинути на Мазепу анатему. В р. 1721 церкву підчинено під царський уряд „святійший синод". Головою церкви став цар; в його заступстві „обер прокуратор" синоду. Силувані московським урядом митрополити київські ввели в послідній четвертині 17-сотих років московську мову в київській академії і в инших духовних школах. Священикам і дякам приказано церковно-славянщину читати не українським, але московським виговором. Українських вчених і духовників забирано в Московщину просвіщати сей полудикий, темний народ. За те на Україні всі церковні достоїнства і уряди обсаджувано корінними Москалями, або податливими, безідейними, безхарактерними і продажними Українцями. Під напором Московщини духовники на Україні не лиш московщили мову в церкві, в духовних школах і в домашнім життю, але й московщили духа народу. І вони, за московськими історикам вмовляли в свій народ, як в Німця хоробу, що Українці і Москалі — одна родина.

Всі тоті способи і заходи змосковщили духа України, змосковщили мову. Вся образована верства на Україні стала почувати себе одним народом з Москалями; стала писати і говорити по московськи. Таксамо населеннє всіх більших міст України. На українську мову самі Українці стали дивитися як на оден з говорів мови московської, як на мову дроворубів і свинопасів. Ще й таке говорено про українську мову, що то мова московська через половину спольщена. І хлопи, що московської мови у себе дома не приняли, але далі говорили по українськи, стали думати, що їх книжною мовою є мова „панства" України, мова „руська", себто московська.

Сфальшована Москалями історія України мала таку силу, що змосковщила частину Українців Австро-Угорщини. Скоро Галичани додумалися до того, що вони не Поляки, вони силкувалися пізнати свою бувальщину. Стали горячково вичитувати всі книжки про історію своєї землі. Але всі тоті книжки були написані Москалями, або переповідали московські брехні. Многі читачі не похопилися. Фальшиву монету взяли за правдиву і набралися тої думки, що ми і Москалі — один народ.

Московський уряд московщив Україну також куплерством, розпочатим ще за гетьмана Бруховецького. Українську старшину і українських богачів силувано до мішаних українсько-московських подружій. При шкільній політиці Московщини діти з таких подружій ставали, очивидно, „настоящими" Москалями.

Одну українську землю, кодру тяжше було змосковщити, бо її народ виховався в церковній унії з Римом і прилип до неї, Росія польщила. „Коли Холмщина не може стати московською, то нехай її проковтне Польща — щоби лише не лишилася українською!" — думав московський уряд. Зразу Москалі стали унію переслідувати, але в такий спосіб, щирим уніятам православє ставало ще більше осоружним, і вони стали нахилятися до цілком польського латинства. В р. 1709, хоч Західна Україна ще належала до Польщі, цар приказав арештувати і заслати в Сибір луцького епископа Діонізі яЖабокрицького. Уніятського монаха Теофана Кольбешинського замордував в церкві перед престолом при вечірни; власною рукою цар Петро I. Віденський трактат з р. 1815, що Росії дав Холмщину з Підляшем, позволив також цареви вирізати, як сам схоче, границі Польщі і дати їй репрезентаційні інституції (уряди). Конституція, яку цар дав Польщі, прилучила до неї оба згадані краї. В р. 1827 Росія зробила таке, на що не важилась була Польща: уніятську церкву підчинила латинській колеґії, очивидно польській. Колеґія переписала на латинство 20.000 уніятів, і тим, очивидно, як не їх самих, то вже їх діти цілком ополячила. Уніятське духовенство спольщилося. Священики українського народу стали говорити і писати тільки по польськи, стали горячими польськими патріотами. Уніятський епископ холмський, Калинський переховував у себе польських повстанців, давав на польське повстанне епархіяльні фонди, та фонди призначені для вдів і сиріт по священиках. Його сини билися в рядах повстанців за Польщу. Його Дочки устроювали польські маніфестації. Від р. 1875 уряд став холмських уніятів насильно привертати до православя, але такими нелюдськими способами, що викликав ще більшу прихильність населення до римокатолицтва і Польщі. В р. 1905 всі віроісповідання в Росії дістали свободу, лише уніяти ні. Вони стали масово покидати православє, але що не могли вернути до батьківської української унії з Римом, переходили на латинство і польщилися.

Не треба думати, що на українськім згарищи, в сій великій купі попелу не було вже й искорки українського духа. Ще довго були більші гуртки таких, що мріяли про відбудову, бодай частинну української самостійности. В р. 1791 приїхав до Берліна київський ґубернiяльний маршалок шляхти, Василь Капніст і заявив міністрови пруського короля, що його вислала українська шляхта і козаки, з котрих пороблено драґунські полки. Всі вони кажуть, що коли би на случай війни Прусії з Росією Прусія схотіла помогти Україні, то вони будуть силкуватися скинути московське ярмо. Ще на початку 18-сотих років Москалі нарікали, що є чимало „неблаомыслящих і козацьким запорожським духом напочних", котрі „толкують о малоросійських привілеях і правах, і жалуючи їх упадку, хочуть просити у престола їх відновлення". Але всі вони мусіли сидіти тихо. Не сміли голосно, публично виявляти своєї думки, ані протиділати дальшому московщенню України. Вже й діти сих послідних Українців змосковщилися. Українська думка в російській Україні заглухла.

В. Будзиновський.

(Конець буде).

ВОЄННА.

Воєнко, воєнко! Що це ти за пані?
Дала одним волю — а другим Тухолю
За гріхи погані.

Воєнко, воєнко! Не дасш нам жити.
Дала ти нам муку, дала і науку
Дай ще плебісцити.

Воєнко, воєнко! Конституц'ю дала,
Тільки на Волині і у Галичині
Фіґу показала.

Воєнко, воєнко! Як нам буде житись?
Наші диплюмати, замісць працювати,
Вміють лиш сваритись.

Воєнко, воєнко! Лиш чини смілійше,
За буржуйські лайки, дала ти нам страйки,
Дай нам ще щось більше.

Воєнко, воєнко! Моцну віру маю.
Хто на верху їде, той на дно ще піде
Гей, в нашому краю!

О. Бабій,

Львів, 3. червня, 1921 („Вперед").

ДОПИСІ

ВУНСАКЕТ, РАЙ.

Відповідь на напасливий напад.

Хвальна Редакціє Свободи!

В імя правди і справедливости прошу в найблизшім числі помістити слідуюче спростованнє:

В 149. числі „Свободи", з втірка, дня 28. червня, 1921, появилась допись з Менчестер, Н. Г., підписана п.п. Н. Плечієм і М. Добрянським. Ся допись своїм нельоґічним змістом і злобним мудрованнем у високій степені понижує мене і подає в сумнів мою честь, закидуючи мені здефравдованнє народнього гроша.

Що та допись змістом своїм крайно суперечна і злобна, переконатись може легко кождий, хто лише задасть собі трохи труду і порівнає обі части сеї дописі. І так в першій части своєї дописі підписані панове заявляють і признають, що я гроші вислав і в доказ того наводять банки, через які гроші вислано; подають дати і числа ресітів, та вичисляють суми гроший, які кождим ресітом переказано до краю. Однак сі незбиті докази вислання гроший не переконують панів Плечія і М. Добрянського і вони в другій части своєї дописі в спосіб крайно злобний і з глупими кпинами ніби просять мене о виясненнє, де поділися гроші. І сим своїм напасливим закидом посуджують мене о здефравдованнє народнього гроша. А що тяжкий той закид крайно напасливий і злобний, посвідчити можуть недавні листи з самого Українського Горожанського Комітету у Львові, які прийшли і до менчестерських громадян на руки п. Л. Сисина і до мене, а **в яких виразно і ясно відповідає Український Горожанський Комітет у Львові, що всі мною вислані з Менчестер гроші, в сумі $913.00 прийшли і є в посіданнютого комітету.** Колиж однак листи з самого У. Г. К. у Львові не переконали панів Н. Плечія і М. Добрянського і вони мимо таких документів ще нападають на мене, то нехай самі читачі „Свободи" осудять, яка є моральна вартість тих панів, що сю допись підписали і дали до публичного оголошення.

А що вислані гроші каблем (телеґрафічно) ішли майже цілий рік, то се не моя вина і пояснити се може лише той банк, через який я посилав гроші. Не моя вина також була би і тоді, колиб гроші ще й через другий рік не були доручені, бо надто добре відомо всім, які безпорядки панують в старім краю під владою рабівничої ляцької господарки, та як то всілякі посилки до краю не то що спізнюються, але прямо гинуть і пропадають безслідно так, що американська почта не бере на себе ніякої відвічальности за доручення реджістрованих посилок до Польщі.

Се моя відповідь на безглузді і злобні закиди менчентерських дописувателів.

о. Мирон Залітач.

ДЖЕМЕЙКА, Н. Й.

Чому з нами не числяться другі народи.

Чому инші народи не числяться з нами і нас іґнорують? На се питаннє є дуже проста відповідь: бо наші Українці привикли до темноти, з якої годі їм видертися на світло, щоби другі народи їх спізнали.

В який спосіб можна сему лихови зарадити?

Спосіб до сего дуже легкий: коли би всі почали щось пожиточного думати, а пожиточні думки переводити в діло. Ось примір: Як би так всі Українці стали інтересуватися більше часописями і книжками, горнулися в орґанізації, то через те набралиб свідомости. Вони дізналибся, що діється в світі під теперішню хвилю, як колись бувало в старинних віках і т. п. Так щож, коли наш нарід привик до иншої системи життя; він привик більше до фляшочки, а коли вже її не стало, то все таки перепитає у свого сусіда, кума, чи свата машинку і стає виробляти горячий напиток. Як тут свідомійшому можна дивитись на таку роботу?

Поспитати такого чоловіка, чи він передплачує яку часопись, то він відповість: ні. А чому? Бо не вміє читати. А чому не вчиться? Бо йому науки не треба. Поспитати, чи належить до якого товариства, він також скаже: ні. А чому? Бо він, каже, не дасть гроша, щоб другі мали пожиток з його праці. Нарешті він вам заявить зовсім отверто: „А нащо мені товариства або науки? Я вже попом не буду".

От і маєте думки наших Українців. Просвіти і науки йому не треба, а коли знесли паруху, то він не жалів ходити хто зна куди, щоб лиш дізнатися, як роблять паруху, котра стає трійлом його власного тіла, відіймає життєву силу, а иноді зробить з одної голови дві, або зуби повибиває, або заведе до Іванової хати на покуту, або спричинить грошеву кару і т. д. Через прокляту паруху тратить чоловік честь, тратить здоровлє, тратить тяжко запрацьований гріш. Але поминмо ріжнородних утрат він таки довідується, як робити горівочку. Се він уважає за конечність. А про освіту, яку міґби осягнути майже даром в орґанізації, з книжок і з часописий, то він на се забуває; він про те не дбає, бо йому того не потрібно.

Поважані громадяни! Тут наші Українці робили і роблять велику помилку; через те саме з нами другі народи не хочуть числитися. Правда, між Українцями є богато чесних і свідомих людий, яких чужинці поважають. Але коли чужинець подумає, що той свідомий Українець є членом несвідомого на загал народу, то тоді і той свідомий Українець тратить на повазі. Лучається дуже часто, що чесні одиниці мусять терпіти за нечесний загал.

З щоденного досвіду ми можемо легко пізнати, скільки шкоди наносить нам темнота; як ми упадаємо не лише морально, але і матеріяльно.

Я думаю, що ми вже досита проспались. Пора нам збудитись і стати на ноги, як і другі народи стоять. Вже крайна пора сказати: Проч з темнотою! Вже крайна пора ставати в ряди, як другі народи, не оставлятись на заді, щоб на нас другі вказували пальцями. Хоч в Европі не дали нам стільки свідомости, щоб ми могли як слід нею покористуватись, то тут, на американській земли, ми маємо спромогу і нагоду навчитися чогось лучшого, щоб лиш у нас не було лінивства. Тож не гаймо часу на марно. Використаймо і найменьшу хвилину, бо вона у нас дуже дорога! Нехай кождий з нас пірве всі звязки з темнотою і з лінивством, а натомісць нехай стає працювати сміло, але щиро. Коли ми так зробимо, то тоді в скорім часі зникне з нас та погана пляма, за яку навіть невинні мусять відповідати.

М. Костишин.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

НЕУРОДЖЕНА ДІВЧИНА

(Оповіданнє з 16-сотих років).

(Продовженнє).

(10)

— Так зле не буде. Чейже він знає, що ти спасла мене. Знає, що як би не ти, то він би стратив сина і, що для старинного шляхтича найважнійше, з ним був би згас його старинний рід, Горпин був би вийшов з рук Горпинських. Отсе, що у мене брата нема, що я одинець, є нашою найсильнійшою зброєю проти його шляхоцького завзяття. Як я скажу рішучо, що иншої не возьму, то він згодиться. Як таки не позволить, то поберемося проти його волі. Лишуся при козаках і шабля заступить мені Горпин.

— А я думаю, що він тоді скаже рішучо: „не маю сина!" Горпин переболію, бо він нам непотрібний. Але родини розбивати не хочу. Не хочу, щоби через мене син відчахнувся від батька, батько від сина. Проти його волі за тебе не вийду. Лишуся старою дівкою.

— Кажу тобі, що до того не прийде. Він змякне. А ще й з Терлецьким поговорю. Він батька образумить. Не журися і дожидай мене.

— Для моєї Олени вже маю хлопця, — Терлецький заговорив раз до Горпинського, коли був у него. — Ви його не знаєте. Війсковий товариш моїх хлопців, сотник винницького полку...

Горпинський видивився на сусіда здивований.

— Чи ви забули, яка між нами злагода? — промовив. — Що ваша Олена для мого Романа... Хиба що її збаламутив поза вашими плечима той другий...

— Роман не раз і не два був у мене і до Олени цілком не сватався... І не пробував баламутити її. Я не думав лапати його. На милуваннє нема силуванння. Се одно. Друге, я гадав, що Роман вже має дівчину, — відповів Терлецький, глядячи допитливо на Горпинського.

Чоло старого захмарилося.

— Чи ви може знов хочете виїхати з вашим несмачним жартом? — спитав. — Гадаєте тоту міщанку?... По моїм трупі!

Терлецький звернув розмову на инші справи і вже більше про Ксеню не натякав...

Хмельницький вернув на Подніпровє. Роман пішов з ним, не поступаючи ні до Горпина, ні до Мушина. Так йому порадив Терлецький, пишучи, що ще не пора. Ксеня не вірила в своє щастє, але дожидала його.

Раз Терлецький вибрався в довшу подорож. Заїхав в сяніцькі гори, щоби в якімсь селі шляхтичів відвідати свого приятеля, котрого вже дуже давно не бачив. Доїздячи до села розпитував, які там тепер люди, які в них гаразди; як живуть з собою і сусідними селами. Дізнався, що його приятель вже не жиє. Погиб, помагаючи якомусь вельможі при наїзді на иншого вельможу. Саме село тепер біднійше як колись було. Деякі забагатіли, але не на довго. В часі наїзду Хмельницького на Ґаличину ходили з хлопами здобувати замки, до котрих шляхта позвозила свої дорогоцінности. Одні сю добичу таки зараз попропивали, відбирали давні властителі пограблених річий. Два вельможі польські таки збройно, з великим війском напали на село, бо дізналися, що шляхта сего села брала участь в нападах на їх двори. Не питаючи, котрий, взяли собі відшкодованнє від всіх. Забрали не лиш майже всю худобу, але взагалі все, що знайшли. Саме село пустили з димом. Тепер шляхта цілого села сиділа в колибах поставлених наборзі, без худоби, без хліба. По дорозі до села Терлецький також довідався, що в тих походах проти панів найбільше доказували три найбіднійші шляхтичі села, три брати: Ілько, Васько і Демко Татаринець Касьнофойський. Ілька зарубав обчімханий ним шляхтич польський, стрітившися ним в Сяноці на ринку. Васькови і Демкови грозить те саме. Як справа піде не безпосередно на шаблі, лише до суду, то грозить їм кара на горло, а що найменше баліція і інфамія. Очивидно також конфіската того клаптика їх землі, з якого вони й так не годні вижити. Ратунку для них нема жадного, бо вони не лиш між великою шляхтою, але й в родиннім селі не мають ніяких свояків, що помогли би їм своїми шаблями. Які були, то вимерли і вони послідні з роду Кальнофойських Татаринців. Ніхто за ними не обстане. Як би здорові, то захистились би на Запорожу. Козакованєм заробили би на прожиток. А то оден і другий окалічів в часі торішньої хуртовини.

Терлецький дав доказ, що знає Польщу, коли пустився ах сюди глядати потрібних йому людий. Для братів Кальнофойських міг бути лише оден спосіб ратунку. Щоби не стратити останків дідизни, повинні були зараз таки спродати її і щезнути противникови з очий. Щоби він, як їх таки знайде, боявся дальше наступати на них, повинні були знайти опіку якогось ще дужшого шляхтича. Тоді хоч би їх ворог дістав на них засуд, не вдіяв би їм нічого, бо в Польщі засуд мусіла виекзеквувати собі сторона сама, власними гайдуками і власними шаблями. Терлецький загадав Кальнофойським принести такий ратунок, але не за дурно. Скоро приїхав до села, став питати за Ільком Кальнофойським, неначе не знав, що він вже не жиє. Терлецького справили до Васька і Демка. Оба сиділи з жінками і дітьми в одній колибі. Не лиш колиба, але й тото лахміттє, яке звисало з них, і вялі лиця були доказом крайної нужди.

— Я не знав, панове браття, — зачав Терлецький, — що мій сердечний друг, шляхотний Ілько Татаринець Кольнофойський, царство йому небесне, погиб лицарською смертію за віру і рідний край. Отже я приїхав до него, бо він ще давно обіцяв був вигодити мені в однім ділі. Тепер довідуюся, що я на дармо їхав так далеко. Випємо, що маю, за здоровля його душі і верну домів, не зорудувавши орудки.

Брати були цікаві, що се за діло було. Терлецький взяв їх на бік і став розповідати, що сестра жінки Ілька вже також царство їй небесне, віддалася за шляхотно уродженого Юрія Ситника. Тепер, в часі наскоку козаків він погорів і стратив всі документи. Його вороги, польська братія шляхоцька хочуть завдати його до суду за се, що він енправно зве себе шляхтичем. Мій друг, покійний ваш брат обіцяв був мені посвідчити, що той Юрій Ситник... шляхтич з його роду. Обіцяв також, що приставить ще двох свідків.

Васько і Демко зглянулися. Вони доразу зміркували, що Терлецький бреше, бо покійна жінка Ілька не мала ніякої сестри і в їх роді не було жадного Ситника. Як їх покійний брат справді обіцяв щось таке Терлецькому, то хиба на те, щоби заробити. Але зарібок і їм був потрібний. Отже Васько і не загикнувщися, відповів:

— Тобі, брате, до сего діла Ілько не потрібний. Ми цілу тоту справу знаємо, бо покійний брат наш, царство йому небесне, згадував нам про се. Його нема, але посвідчити можемо ми.

— Отже приступаймо зараз до діла, — відповів урядуваний Терлецький. — Очивидно, держімся того, що рука руку миє. Ви шляхтичі, отже обидились би я вам заплатив, бо се виглядало би, що я ваше свідоцтво купив від вас. І на таке предложеннє ви готові би плюнути мені в очі...

— Очивидно, очивидно, — відповів Васько, але дуже непевним голосом, як би розчарований.

— Але може бути вигода ва вигоду. Ви зробите мені вигоду, для мене і Ситника неоціненну; я зроблю вам вигоду, котра, міркую, буде для вас також мати більшу вартість. Говорім отверто. Вам тут, міркую, горить земля під ногами... Але до сеї справи верну в другім пункті. Насамперед перший пункт: Жінка шляхотно уродженого Юрка Ситника винна своїй сестрі, покійній жінці вашого покійного брата гроші. Ваш брат був спадкоємцем жінки, ви спадкоємці Ілька. Отже сі гроші належаться вам по половині. Тоті гроші я привіз. Ви оба зізнасте в ґроді до книги і посвідчите мені на папери, що ваш родич шляхотно уроджений Юрко Ситник, тепер в Мушині, віддав вам гроші, сто золотих, які його жінка винна була жінці шляхотно уродженого Ілька Татаринця Кальнофойського. Тих сто золотих виплачу вам... Ну?

— Посвідчимо, бо воно так справді було, — відповіли оба шляхотно уроджені. — Ілько нераз нарікав, що сестра його покійної жінки, що віддалася десьтам аж на кінець світа, не віддає гроший... Сто золотих, чи більше, вже не тямлю.

— То був би один пункт, — тягнув дальше Терлецький. — Тепер другий: Ваша дідизна в небезпеці. Шляхотно уроджений Юрко Ситник купить від вас ваш ґрунт. Заплатить вам так, що ви за сі гроші купите від мене двічи тілько. Нікому в селі не кажучи нічого переберетеся туди на постійний прожиток. Скоро би хто й там винайшов вас і важив на вас, чи без засуду, чи й з декретом судовим в руці, за вами обстане моя шабля і шаблі моїх гайдуків. Очивидно в ґроді впишете і мені дасте документ, що ви спродали виш ґрунт шляхотно уродженому родичеви вашому, Юркови Ситникови в Мушині... Ну?

— Мусимо нарадитися, — відповів Демко, — бо дідизна, то не ро будь.

Відійшли на бік і радились не цілу мінуту. Для них не було иншого виходу. Для них сей Терлецький зі своїми предложеннями, неначе ратунок з неба впав.

— Хоч з тяжким серцем, — промовив Демко до Терлецького, — але продамо нашу дідизну шляхотно уродженому Юркови Ситникови. Він і так наш родич, найся преч каже.

— Ще одно посвідчимо вам окремо, — додав Васько. — Що той Юрко Ситник таки з нашого роду, лише до свого прізвища Кальнофойський і до іменища Татаринець додав ще друге іменище „Ситник". І не потребує боятися, що хтось завдасть його до суду за се, що Татаринцям Кальнофойським вкрав прізвище і шляхоцтво. Ми оба послідні з нашого роду... Лише одно мусимо сказати вам. До Сянока, щоби все те подати до ґродських книг, ми з вами не поїдемо. Там, або ще й подорозі можемо зійтися з шляхтичами, яких торік ми попідскубували. Ви тут не маєте з собою ваших гайдуків, щоби оборонили нас. Не хочемо, так як наш брат Ілько, марно загибати.

— Поїдемо до Перемишля.

Сіли на телігу Терлецького і поїхали. Кождий бачив, що то їдуть три шляхтичі. Хоч Васько і Демко не були, так як Терлецький, в сапянцях і шабель не мали, лише в постолах і з бучками в руках, то всеж таки мали на хребтах останки жупанів, яких ні хлопи, ні міщани не мали права носити. В ґроді писар викланювавсь їм таксамо, як пишному Терлецькому. Попідписували документи хрестиками, бо писати, очивидно, не уміли. Взяли від Терлецького гроші і вернули домів, щоби забрати жінки й діти, та разом з ними перебратися в инші сторони, на ґрунт куплений від Терлецького. З рідного села винеслися в ночи, щоби ніхто не бачив, куди вони повіялися. Коли за пару днів в селі зявивсь в селі з ґайдуками їх ворог, то по них вже й слід пропав.

У себе дома Терлецький застав гостя... Як би на замовленнє. Приїхав Роман, але ще заки заїхав до батька, поступив до сусіда, щоби провідати, чи батько вже змяк, чи може дальше дальше про Ксеню не хоче чути. Терлецький не сказав йому куди їздив, за чим і з яким успіхом. Не сказав, бо ще не знав, як все тото прийме старий Горпинський.

— Нічого не знаю, — сказав Романови, — бо я з ним які дві неділи не бачився. Лишися, хлопче, у мене. Я завтра поїду до него. Надіюся, що всьо буде добре.

(Конець буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЩО КОЖДА ЛЮДИНА ПОВИННА ЗНАТИ ПРО ТУБЕРКУЛЬОЗУ (СУХОТИ).

(З National Tubersulosis Ass'n.)
(Друга стаття).

Як і коли люде заражуються.

Як було сказано, звичайно людина заражуєтьси туберкульозою ще в дитячім віці, тільки часто хороба ще довгі літа активно не виступає, а жде собі відповідної пори, коли людина ослабне і лекше її піддасться. Та зрештою сухот можна набратись у всяикий час і у всякім віці. І так як часто бацилі довгі літа спокійно сидять собі в тілі і нічим не проявляються, то взагалі тяжко певно сказати, коли і як людина заразилася. Тільки все треба тямити, що туберкульоза чіпається людини дома, в хаті, а майже ніколи не на дворі, де сонічне світло скоро забиває бацилі.

Сухіт можна набавитись: 1. коли живете разом з недбайливими і нечистими сухітниками; 2. коли живете в темній, мокрій, брудній, непровітреній хаті або працюєте в такіж фабриці, де хорі люде випльовують свої бацилі. Бациль туберкульози маленький, мікроскопічний, для голого ока незримий. Хора людина випльовує його і відкашлює, бацилі падуть на землю, в порох, з порохом розвіваються в воздусі, той порох з бацилями вдихає здорова людина і собі заражується сухотами.

Коли-б сухітники кашляючи все закривали собі рот і плювали лише в відповідну посудину, то мабуть скоро можнаб збутися туберкульози, щоб її зовсім не було на світі і між людьми.

Богато хорих сухітників не знає, що в них туберкульоза, і думає, що се лише поганий кашель. Тому кождий хто простудився або закатарився, хто плює чи кашлає, повинен добре уважати, щоб не розсівав бацилів тяжкої хороби. Можливо, що і в його вона є.

Небезпека дома.

Найгірша небезпека від туберкульози загрожує все дітям. Вони можуть заразитись від хорих сухотами родичів та „бордерів", з котрими мешкають, і можуть набратись хороби з зараженої хоробою посуди та від мешканя. Цілуючи дітей можна надилити їх хоробою пайкою бацилів. Діти бавляться на підлозі, що часто занечищена слиною виплюнутою хорим. Нераз їх годують ложкою, котрі мав в роті сухітник, або з тої миски, що він їв.

Небезпечно перебиратися на нове мешканє не справдивши, хто в нім перше жив і не перевівши докладної дезинфекції. В темних коридорах бацилі можуть перетримати довгий час.

Замітаючи кімнату треба уважати, щоб не знимати хмарою куряви і пороху, в котрім можуть бути бацилі. Люде вдихати-муть їх в свої легкі. Поки братися за мітлу, треба посипати по підлозі мокрим трачинем, листем або кусками мокрого паперу.

Небезпека при роботі.

При роботі, в фабриках, заводах та маґазинах, найбільша небезпека зараження сухотами в тім, що робітники — між ними й хорі — плюють нерозбірчиво куди попаде. При кождім повинна бути недалеко плювачка, посуда з водою і розпущеним у воді карболевим квасом.

Небезпечне молоко.

Бацилі туберкульози можуть увійти в тіло людини з тим молоком, що вона пє. Корови часто мають туберкульозу і їх молоко заражене бацилями. Тому, як що добрий ветеринарний лікар не переконався що молоко здорове, не треба ніколи давати його дітям сирого, а лише пастеризоване або переварене.

Обережність в родині.

Туберкульоза в спадщині дітям не передається. Діти сухітників родяться зовсім здорові. Та проте від сухіт вимирає ціла сімя, одно по одному. Та вмирають лиш тому, що чергою кожда дитина заражувалась хоробою від родичів, брата чи сестри. Окрім того, в тих родинах де вже було богато случаїв сухіт, і здорові члени сімї лекше піддаються зараженню. Тому на дітей в тих родинах треба ще пильнійше уважати.

Хто часто простуджується, кождої зими має якусь „інфлюенцу" чи „ґрип", або періодично почувається обезсиленим, недоважує, покашлює, той повинен все мати на увазі, що в його можуть бути сухоти. Повинен піти до лікара, перекonатися і коли так — лічитися.

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 64, повідомляє, що півpічний мітінґ відбудеться о 1-шій годині пополудни в неділю, 3. липня, в гали німецькій під ч. 435 Мейн стр. На порядку нарад збірка вкладок і обрахунки книжок. Будеться приймати нових членів після статута. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — П. Похмурський, секр.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОҐРАФІЙ ЧЛЕНІВ ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА 1922 РІК.

Календар У. Н. Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж американськими Українцями. Хто має який бізнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошенє до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20.000 примірників. Ціла сторона 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00; місце на послідній стороні окладинки $50.00. Хто хотів би в своїм оголошеню помістити також і фотоґрафію, чи то свою чи свого бізнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовленя такої кліші з фотоґрафії то значить, що його оголошене буде о стільки дорозше коштувати, скільки винесе кошт виготовленя з фотоґрафії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15 липня б. р. Гроші за оголошеня належить посилати рівночасно. Оголошеня на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотоґрафії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі, театральні і т. п., котрі хотілиб, аби їх фотоґрафії були поміщені в календари на 1922 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 15 липня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотоґрафією чек або моні-ордер, виписаний на імя „Свободи", на суму $6.00. Сі гроші ужиється на покрите коштів виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотоґрафії мусять бути добре опаковані!

Всі письма належить адресувати:

"SVOBODA",
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ПОВІДОМЛЕННЄ.

Отсею дорогою повідомляєсь усіх Українців американських сітізенів як також Українців ветеранів американської армії, **що слідуючий мітінґ Української Ліґи американських сітізенів, відбудеться в суботу, дня 2-го липня 1921, о годині 8-мій вечером,** в салі Українських Горожан, 822 Норт Франклін вулиця. З причини, що на порядку дневнім є дуже важні справи, а також уряд має цікаві інформації з Вашінґтону та Філядельфії, просить дуже усіх сітізенів до як найчисленнійшої участи.

Філядельфія, Па., 30. червня 1921.

ЗА УРЯД ЛІҐИ:
Т. Грицей, предс.,
М. Рибак, секр.

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

(В сій рубриці містимо оголошення театральних представлень, концертів і забав, не подаючи у них точок програми, імен осіб беручих участь і без довших покликів).
Ціна одної стрічки 10 центів.

DETROIT і HAMTRAMCK, MICH.

Тов. Співацьке-Драматичне ім. Ів. Котляревського відограє **в неділю, 3. липня 1921** в Українській Хаті, 2240 Grayling Ave., Hamtramck, Mich., **ГЛИТАЙ АБО ПАВУК,** драма в 4. діях а в 5 відслонах зі співами і танцями М. Л. Кропивницького. Режісер Д. А. Вступ 50 і 35 центів. Початок о годині 7.30 вечером. Запрошується усіх на се прегарне представленнє.
52-53 КОМІТЕТ.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

Оголошення женитьби не приймається. — За оголошення пошукувань платиться 10 центів за стрічку (5 слів) за одно поміщенне, за більше разів дається відповідний опуст. Дворазове оголошенне з 5 стрічок $1.00.

Пошукую свого сусіда **СТЕФАНА ВІЗНЯКА,** з села Ольшаниця, повіт Ліско, Гал. Хтоби про него знав, прошу мені подати його адресу, або ти сам зголосися до мене: MICHAJLO POTUCZKO, Box 113, Phillipsburg, N. J. 52-3

В дуже важній справі пошукую **СТЕФАНА СТЕФАНОВИЧА,** з села Мельниці, повіт Борщів. До Америки виїхав 1905 р. до Філядельфії; звідки мав виїхати до Сан Франціско. Хтоби о нім знав або він сам, нехай зголоситься на адресу: MIKE BECK, Ford City, Pa. 52-3

ЖЕНЩИНА, котра хотілаби дістати мале занятте клерчині при склепі і робітні кушнірській, а при сім мала охоту отворити в тім самім шторі продажу капелюхів, стяжок, жіночі і дитячі убори і біле, вкладаючи до сего малу суму своїх гроший, зволить звернутися по інформації до властителя на понизшу адресу. Така женщина доглядалаби бизнес кушнірської продажи і свого власного. P. KUSZNIERYK, Furrier, 539 Jackson Ave. в поблизу Clinton Ave., Jersey City, N. J. 50i53

ХТО З УКРАЇНЦІВ тут в Америці хотівби купити три морґи першоклясного поля за тану ціну в краю, нехай зголоситься до мене на понизшу адресу особисто або листовно. Я походжу з Грималова, повіт Скалат, Галичина. MARIAN STADNICKI, 330 E. 74th St., New York City. 48-53

ДЕМЯН ЗАХАРЧУК, інтернований Українець в Ліберци, Чехія, звертається сею дорогою в імени других інтернованих товаришів, о ласкаву грошеву поміч. Щирою вдячностю будемо жити для Вас, Родимці, коли Ви у своїй благородности поможете нам дрібною лептою в сім прикрім для нас часі. Проситься слати ласкаві дари на адресу: DEMIAN ZACHARCZUK, Ukr. Prac. Rota, Wel. Zajateckoho Taboru, Liberec, Checho-Slovak Rep., Europe. 53